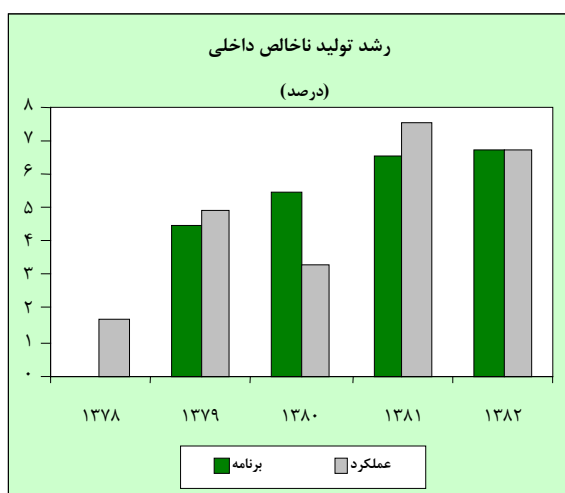


## فصل سوم

### تولید و هزینه ناخالص داخلی

در سال ۱۳۸۲ که چهارمین سال اجرای برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود، سیاستهای اقتصادی کشور بر اساس سیاستهای مصوب برنامه مذکور تنظیم گردید. در این سال نیز همچون سالهای گذشته رشد تولید و سرمایه گذاری، تامین نقدینگی مورد نیاز بخشهای مولد، کاهش نرخ بیکاری و کنترل تورم از مهم ترین اهداف سیاستهای اقتصادی دولت به شمار آمد. اتخاذ سیاستهای مناسب اقتصادی به همراه افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی سبب شد علیرغم وجود مسائل و مشکلات فراروی اقتصاد کشور و شرایط نامناسب منطقه، اقتصاد ایران در سال ۱۳۸۲ همچنان از عملکرد مثبت و نسبتاً متعادلی برخوردار باشد. بر اساس برآوردهای مقدماتی و با توجه به بهبود عملکرد بخشهای خدمات، صنایع و معادن، نفت و کشاورزی، رشد تولید ناخالص



داخلی به قیمتهای ثابت سال ۱۳۷۶ در سال ۱۳۸۲ به ۶۷ درصد رسید که در مقایسه با نرخ رشد هدف در برنامه سوم توسعه برای سال ۱۳۸۲ (۶۷ درصد) و همچنین میانگین رشد هدف گذاری شده در این برنامه (۶ درصد)، حاکی از تحقق اهداف رشد اقتصادی برنامه سوم توسعه می‌باشد. در این سال گروه‌های خدمات، صنایع و معادن، نفت و کشاورزی به ترتیب بیشترین تاثیر را در رشد تولید ناخالص داخلی داشته‌اند. در سال مورد بررسی رشد تولید ناخالص داخلی بدون احتساب نفت نیز با کاهشی حدود ۲/۱ واحد درصد نسبت به سال ۱۳۸۱ به ۵/۹ درصد محدود گردید.

### رشد تولید ناخالص داخلی در بخشهای مختلف اقتصادی (به قیمتهای ثابت سال ۱۳۷۶)

سال				(درصد)
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۷/۱	۱۱/۴	-۲/۳	۳/۵	کشاورزی
۱۲/۹	۳/۶	-۱۱/۱	۸/۳	نفت
۷/۴	۱۲/۳	۱۰/۲	۹/۵	صنایع و معادن
۵/۱	۵/۵	۵/۷	۲/۹	خدمات
۶/۷	۷/۵	۳/۳	۵/۰	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

## تولید ناخالص داخلی

بر اساس برآوردهای مقدماتی در سال ۱۳۸۲ تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ با رشدی معادل ۶/۷ درصد به ۳۷۹۰۰۹ میلیارد ریال افزایش یافت. در سال مورد بررسی گروه نفت با ۱۲/۹ درصد، صنایع و معادن با ۷/۴ درصد، کشاورزی با ۷/۱ درصد و گروه خدمات با ۵/۱ درصد رشد همراه بوده است.

### کشاورزی

بر اساس برآوردهای مقدماتی، ارزش افزوده گروه کشاورزی در سال ۱۳۸۲ به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ از رشدی معادل ۷/۱ درصد برخوردار بود و به ۵۳۳۴۵ میلیارد ریال افزایش یافت و سهم آن در تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری با کاهش ناچیزی نسبت به سال قبل به ۱۱/۶ درصد رسید. رشد ارزش افزوده گروه کشاورزی در سال مورد بررسی عمدتاً ناشی از رشد فعالیت بخشهای زراعت و دامپروری و شکار بود، به طوری که این دو بخش با سهمی به ترتیب معادل ۵۳/۵ و ۳۳/۶ درصد در رشد ارزش افزوده گروه کشاورزی، بیشترین تاثیر را در رشد ارزش افزوده این گروه داشته اند. در این سال تولید اکثر محصولات زراعی نسبت به سال قبل افزایش یافت که عمدتاً به دلیل اوضاع مساعد جوی و بارش‌های مناسب در استانهای قطب کشاورزی، تداوم سیاست‌های حمایتی دولت و نیز افزایش قیمت خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی بوده است. در سال مورد بررسی تولید تمام اقلام دامی نسبت به سال قبل افزایش داشت که بیشترین رشد متعلق به محصولات تخم مرغ و گوشت مرغ بود. بخشهای ماهیگیری و جنگلداری نیز مجموعاً با سهمی معادل ۰/۴ درصد در تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری، به ترتیب از رشدی معادل ۱۰/۷ و ۷/۱ درصد به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ برخوردار بودند.

## ارزش افزوده اجزای تشکیل دهنده گروه کشاورزی

(به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

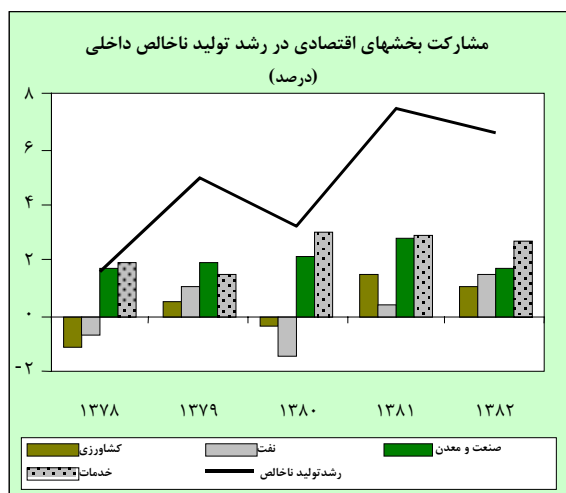
(میلیارد ریال)

سهم در رشد ارزش افزوده گروه (درصد)	سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲		
۵۳/۵	۸۸/۹	۶۱/۴	۶۲/۰	۶/۱	۱۷/۲	۳۲۷۶۷	۳۰۸۸۳	زراعت
۳۳/۶	۷/۸	۳۱/۰	۳۰/۸	۷/۷	۲/۶	۱۶۵۱۴	۱۵۳۳۳	دامپروری و شکار
۳/۶	-۰/۲	۲/۴	۲/۳	۱۰/۷	-۰/۸	۱۲۹۴	۱۱۶۹	ماهیگیری
۱/۳	-۱/۷	۱/۳	۱/۳	۷/۱	-۱۱/۸	۶۹۰	۶۴۴	جنگلداری
۸/۰	۴/۸	۳/۹	۳/۶	۱۵/۸	۱۵/۹	۲۰۸۰	۱۷۹۶	خدمات کشاورزی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷/۱	۱۱/۴	۵۳۳۴۵	۴۹۸۲۵	گروه کشاورزی

## نفت و گاز

در سال ۱۳۸۲ تحولات سیاسی خاورمیانه و رعایت نسبی سهمیه تولید از سوی اعضای اوپک، همچنین عدم تحقق پیش‌بینی‌ها در خصوص افزایش تولید نفت عراق سبب گردید که قیمت نفت در بازارهای جهانی افزایش یابد. عواملی نظیر کاهش سطح ذخیره سازی‌ها در کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) به دلیل کاهش عرضه نفت، بویژه کاهش تولید نفت عراق و تاخیر در رفع مشکلات ایجاد شده پس از حمله امریکا به این کشور و نیز ناآرامی‌های

سیاسی در کشورهای ونزوئلا و نیجریه از دیگر دلایل افزایش قیمت نفت در سال مورد بررسی بوده اند. در این سال میانگین صادرات نفت خام (مستقیم و تحت قرار داد بیع متقابل) کشور با افزایشی معادل ۱۵/۷ درصد به ۲۴۴۲/۶ هزار بشکه در روز رسید. افزایش صادرات نفت خام و همچنین رشد قابل ملاحظه صادرات میعانات گازی که موجبات افزایش صادرات فرآورده های نفتی را فراهم ساخت، سبب گردید که ارزش افزوده گروه نفت در سال ۱۳۸۲ به قیمتهای ثابت سال ۱۳۷۶ بر اساس محاسبات مقدماتی از رشدی معادل ۱۲/۹ درصد نسبت به سال قبل برخوردار گردد و به



۴۴۴۹۳ میلیارد ریال افزایش یابد و سهم آن نیز در تولید ناخالص داخلی به قیمتهای جاری بدون تغییر قابل ملاحظه ای نسبت به سال قبل در سطح ۲۳ درصد حفظ گردید.

### صنایع و معادن

بر اساس برآوردهای مقدماتی، در سال ۱۳۸۲ ارزش افزوده گروه صنایع و معادن به قیمتهای ثابت سال ۱۳۷۶ از رشدی معادل ۷/۴ درصد برخوردار گردید. بیش از ۹۳ درصد از رشد ارزش افزوده این گروه ناشی از رشد بخش صنعت بوده است. در این سال ارزش افزوده بخشهای معدن، صنعت و برق و گاز و آب به ترتیب از رشدی معادل ۱۲/۷، ۹/۹ و ۹/۲ درصد برخوردار بودند. تداوم اصلاحات ساختاری صورت گرفته نظیر یکسان سازی نرخ ارز، اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم و کاهش نرخ مالیات شرکتها به متوسط ۲۵ درصد و اصلاح ماده ۱۱۵ قانون برنامه سوم توسعه مبنی بر حذف موانع غیر تعرفه ای و اتخاذ سیاستهایی در جهت حمایت هر چه بیشتر از بخش خصوصی نظیر اصلاحیه ماده ۱۶ قانون برنامه سوم توسعه و تاسیس بورس فلزات از عواملی بودند که موجبات رشد بخش صنعت و معدن را در سال جاری فراهم نمودند. تصویب قانون تسهیل نوسازی صنایع و اصلاح مواد ۱۱ و ۱۱۳ قانون برنامه سوم توسعه از دیگر اقداماتی بودند که در سال ۱۳۸۲ جهت تحرک هر چه بیشتر این بخش صورت پذیرفت.

در سال مورد بررسی، ارزش افزوده بخش ساختمان در سال ۱۳۸۲ به قیمتهای ثابت سال ۱۳۷۶ با کاهش ۱/۳ درصدی نسبت به سال قبل به ۱۸۳۶۹ میلیارد ریال محدود گردید. بر اساس نتایج مقدماتی آمار فعالیتهای ساختمانی بخش خصوصی، سرمایه گذاری بخش خصوصی در مناطق شهری کشور در این سال از رشدی معادل ۱۳/۷ درصد به قیمتهای جاری برخوردار بود. شایان ذکر است که سرمایه گذاری مذکور در شهر تهران در سال مورد بررسی ۲۳/۹ درصد کاهش یافت و این شهر تنها ۲۴ درصد از این سرمایه گذاری را به خود اختصاص داد. کاهش سرمایه گذاری در شهر تهران علیرغم رشد نسبتاً بالای آن در شهرهای بزرگ (۳۴/۶ درصد) و شهرهای کوچک و متوسط (۳۴/۹ درصد) در تعدیل رشد سرمایه گذاری این سال موثر بوده است. همین امر باعث گردید که سهم سرمایه گذاری شهر تهران معادل ۱۱/۹ واحد درصد نسبت به سال قبل کاهش یابد. سیاستهای اتخاذ شده در مورد نحوه فروش تراکم ساختمانی به ویژه در شهر تهران تا حدودی در کاهش رشد سرمایه گذاری در بخش مسکن موثر بوده است.

**ارزش افزوده اجزای تشکیل دهنده گروه صنایع و معادن (۱)**  
(به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

(میلیارد ریال)

سهم در رشد ارزش افزوده گروه (درصد)	سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱		
۹۳/۳	۶۳/۵	۷۱/۶	۷۰/۰	۹/۹	۱۱/۰	۶۳۹۹۵	۵۸۲۳۰	صنعت
۵/۰	۲/۹	۳/۱	۲/۹	۱۲/۷	۱۲/۰	۲۷۳۲	۲۴۲۵	معادن
۵/۷	۳/۳	۴/۷	۴/۷	۹/۲	۸/۳	۴۲۴۳	۳۸۸۸	برق، گاز و آب
-۴/۰	۳۰/۳	۲۰/۶	۲۲/۴	-۱/۳	۱۷/۴	۱۸۳۶۹	۱۸۶۱۹	ساختمان
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷/۴	۱۲/۳	۸۹۳۳۹	۸۳۱۶۲	گروه صنایع و معادن

۱- اختلاف جزئی در سر جمع ناشی از گرد کردن ارقام است.

**خدمات**

بر اساس برآوردهای مقدماتی، ارزش افزوده گروه خدمات در سال ۱۳۸۲ با سهمی معادل ۴۹/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی از رشدی حدود ۵/۱ درصد به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ برخوردار بود. در این گروه سهم بخش‌های بازرگانی، رستوران و هتلداری معادل ۱۲/۰ درصد، حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات معادل ۷/۶ درصد، خدمات موسسات پولی و مالی معادل ۲/۷ درصد از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری بود. سهم بخش‌های خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی، خدمات عمومی و خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی نیز بدون تغییر نسبت به سال قبل به ترتیب در سطح ۱۳/۳، ۱۱/۲ و ۲/۶ درصد حفظ گردید. در این سال بخش‌های مذکور به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ به ترتیب از رشدی معادل ۷/۵، ۶/۱، ۱۲/۸، ۴/۳، ۰/۵ و ۴/۳ درصد نسبت به سال قبل برخوردار بودند. در گروه فوق‌الذکر بخش‌های بازرگانی، رستوران و هتلداری، خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و نیز حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات، مجموعاً با دارا بودن سهمی معادل ۸۶/۷ درصد از رشد ارزش افزوده گروه خدمات، بیشترین تاثیر را در رشد ارزش افزوده این گروه داشته‌اند.

**ارزش افزوده اجزای تشکیل دهنده گروه خدمات**  
(به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

(میلیارد ریال)

سهم در رشد ارزش افزوده گروه (درصد)	سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱		
۴۳/۷	۴۹/۶	۳۰/۵	۲۹/۸	۷/۵	۹/۵	۵۹۹۵۲	۵۵۷۶۹	بازرگانی، رستوران و هتلداری
۲۰/۲	۲/۲	۱۷/۰	۱۶/۸	۶/۱	۰/۷	۳۳۴۳۴	۳۱۵۰۵	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
۷/۰	۴/۹	۳/۰	۲/۸	۱۲/۸	۱۰/۱	۵۹۳۶	۵۲۶۲	خدمات موسسات مالی و پولی
								خدمات مستغلات، خدمات حرفه‌ای و تخصصی
۲۲/۸	۳۸/۲	۲۶/۹	۲۷/۱	۴/۳	۷/۹	۵۲۸۳۲	۵۰۶۵۴	خدمات عمومی
۱/۷	-۵/۵	۱۷/۲	۱۷/۹	۰/۵	-۱/۶	۳۳۷۲۷	۳۳۵۶۵	خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی
۴/۶	۱۰/۶	۵/۴	۵/۵	۴/۳	۱۱/۲	۱۰۶۷۸	۱۰۲۳۷	گروه خدمات
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۵/۱	۵/۵	۱۹۶۵۵۹	۱۸۶۹۹۲	

**هزینه ناخالص داخلی**

بر اساس محاسبات مقدماتی، در سال ۱۳۸۲ رشد هزینه ناخالص داخلی کشور به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ معادل ۶/۷ درصد بوده است. بررسی اجزای تشکیل دهنده هزینه ناخالص داخلی در سال مورد بررسی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ نشان می‌دهد که هزینه‌های مصرفی خصوصی بالاترین سهم معادل ۴۵/۲ درصد از هزینه ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری را دارا بوده و با رشدی معادل ۴/۴ درصد به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ به ۲۰۲۰۸۲ میلیارد ریال بالغ گردید.

در این سال، هزینه‌های مصرفی دولتی شامل وزارتخانه‌ها و موسسات وابسته، شهرداریها و سازمان تامین اجتماعی با سهمی معادل ۱۲/۵ درصد از هزینه ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری بدون تغییر قابل توجهی نسبت به سال قبل به ۴۳۵۸۱ میلیارد ریال به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ رسید.

از دیگر اجزاء عمده هزینه ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۸۲، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص است که با دارا بودن سهمی معادل ۲۸/۸ درصد از هزینه ناخالص داخلی از رشدی معادل ۱۰/۱ درصد برخوردار بود و رقم آن به ۱۳۳۸۵۵ میلیارد ریال به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ بالغ گردید. در این سال روند صعودی تشکیل سرمایه ناخالص در ماشین‌آلات بخش‌های خصوصی و دولتی همچون سالهای قبل ادامه یافت و در بخش ساختمان فقط در بخش دولتی از رشدی مثبت برخوردار بود. تشکیل سرمایه ناخالص در ساختمان توسط بخش خصوصی با ۰/۹ درصد کاهش به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ به ۲۴۳۴۸ میلیارد ریال محدود گردید و این امر موجبات کاهش شدید رشد ارزش افزوده ساختمان در سال مورد بررسی را به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ فراهم ساخت.

در سال ۱۳۸۲ رشد بالای ۲۸/۱ درصدی واردات کالاها و خدمات به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ سبب گردید که علیرغم افزایش قیمت نفت در بازارهای بین‌المللی و افزایش ۱۶/۱ درصدی صادرات کالاها و خدمات، خالص صادرات کالاها و خدمات به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ به ۱۳۰۷۷- میلیارد ریال رسید.

### هزینه ناخالص داخلی (۱) (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال			
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱		
۵۲/۷	۵۳/۹	۴/۴	۱۱/۷	۲۰۲۰۸۲	۱۹۳۵۶۵	هزینه های مصرفی خصوصی
۱۱/۴	۱۲/۱	۰/۰	۲/۰	۴۳۵۸۱	۴۳۵۶۰	هزینه های مصرفی دولتی
۳۴/۹	۳۳/۹	۱۰/۱	۱۱/۸	۱۳۳۸۵۵	۱۲۱۶۳۱	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۳/۹	۲/۶	۶۳/۷	-۳۴/۳	۱۵۱۱۴	۹۲۳۲	تغییر در موجودی انبار
-۳/۳	-۱/۲			-۱۳۰۷۷	-۴۳۹۳	خالص صادرات کالاها و خدمات
۰/۴	-۱/۳			۱۶۰۵	-۴۵۸۴	اشتباهات آماری
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۶/۷	۷/۵	۳۸۳۱۶۰	۳۵۹۰۱۱	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار

۱- اختلاف جزئی در سرجمع ناشی از گرد کردن ارقام است.